

Her sosyo-ekonomik sistem kendine uygun insan tipini yetiştirmeye çalışır. Mesela Erdoğan “dindar ve kindar bir nesil yetiştireceğiz” derken bunu ifade etmişti. Başka konularda olduğu gibi bu konuda da amaçlamakla yapabilmek farklı şeylerdir. Bazen da bir hedefe ulaşmayı amalarsınız ama hiç düşünmediğiniz bambaşka bir hedefe ulaşırsınız. Yeni insan konusunda da benzeri örnekler az değildir.

Konumuz herhangi bir yeni insan değil, sosyalizmin yeni insanıdır.

Başlarken açık olarak saptanması gereken şudur: sosyalizmin yeni insanı hangi özelliklere sahip olmalıdır?

Bu zellikler saptandıktan sonra, bunlara nasıl erişilebilir sorusunun cevabı aranabilir.

Burada ayrıntılı belirleme yapılmaması gerekir, genel özellikler yeterlidir. Sosyalizmde, in Komünist Partisi’ndeki sol görüşün aksine insan toplum içinde erimez, bireyselliği ortadan kalkmaz. Başka bir deyişle insan tek tipleşmez. Belirleyici olan sosyalizmde insanların bireyselliklerinin ortadan kalkması değil, insanın bireyselliği içinde ortak özelliklere sahip olmasıdır. Gelişmiş birey mutlaka bireyci olmak anlamına gelmez.

Sosyalist insan için iki genel özellik yeterlidir: dayanışmacı ve enternasyonalist olmak.

Bunlar yine de genel belirlemelerdir ve içeriklerinin açılması gerekir.

Dayanışmacılık; insanlığın sorunlarının çözümüne destek olmak ve bu bağlamda herkesin kendini geliştirebileceği, gelecek güvencesi duymayacağı, insana yakışır şartlar içinde yaşamasına destek olmaktır.

Bu saptama böyle bir toplum için sürekli mücadeleyi de kaçınılmaz olarak içerir.

İnsanların aç kalmadıkları, asgari eğitim ve sağlık güvencesine sahip oldukları şartlarda mutlaka dayanışmacı insan tipi ortaya çıkmayabilir.

Eskisine göre gerilemesine karşın sosyal devletin bulunduğu Almanya, Fransa ve Kuzey Avrupa ülkelerinde ihtiyaç durumunda herkese ödenen asgari geçim parası vardır. Bu para asgari sağlık hizmetini de içerir. Eğitim en azından ilkokulda –bazı ülkelerde daha fazlasında- ücretsizdir.

Beslenme, barınma, giyim, sağlık sorunlarını asgari oranda çözümlenebilen insandan dayanışmacı bir karakter genellikle ortaya çıkmaz. Bu durumu bu toplumlarda rahatlıkla görebiliriz.

İnsanlar sadece temel sorunlarının çözümünün güvence altında olmasına değil, hemsinleriyle yaklaşık eşit şartlarda yaşamaya da muhtaçtır.

Yüz yıl öncesine göre açlıktan ölen insan sayısı çok azalmıştır. İnsanlığın refah düzeyi genel olarak yükselmiştir. Kolera, veba, çiçek gibi ölümcül hastalıklar çok azalmıştır. Bu gelişmelere rağmen insanlar arasındaki eşitsizlik yüz yıl öncesine göre artmıştır. Başka bir deyişle en alttakilerin durumu iyileşirken, en üsttekilerin durumu daha hızlı ileriye gitmiştir.

Thomas Piketty'nin **21. Yüzyılda Kapital** kitabında bu konuda çok sayıda örnek vardır.

Marx'ın döneminden farklı olarak üretici güçlerin gelişme düzeyi tüm insanların geniş asgari ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye ulaşmıştır. Marx'ın söylediği "insanlık kapitalizmin fazla değil az gelişmesinden acı çekiyor" belirlemesi artık geçerli değildir.

Geniş asgari ihtiyaçtan kastedilen; bu ihtiyaçların beslenme, barınma, giyim konusunun ilerisini içermesidir: asgari sağlık, eğitim ve gelecek güvencesi geniş asgari ihtiyaçlara dahildir.

“Asgari ihtiyaç” belirlemesinin zaman içinde genişlediğini gözden kaçırmamak gerekir.

Üretici güçlerin ulaştığı gelişme seviyesi –diyelim on yıllık geçiş dönemi içinde- tüm insanlığın geniş asgari ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye ulaşmıştır. Bu ihtiyaçlar kaynaklar çok eşitsiz dağıldığı için karşılanamamaktadır.

İnsanlığın ortalama refah seviyesi yükselmiş ama eşitsizlik artmıştır.

Zaten Çin (1,6 milyar), Hindistan (1,1 milyar) gibi ülkelerde genel refah seviyesinin yükselmesi, yaklaşık 8 milyar olan dünya nüfusunun genelinde iyileşmeyi getirmektedir. Sadece bu iki ülkede yaşayanların sayısı dünya nüfusunun yüzde 34'ünü oluşturmaktadır.

Önceki değişik yazılarda Marksist sosyalizm teorisinin geçerliliğini kaybettiğini 20. yüzyılın örnekleriyle belirtmiştim. Reel sosyalizmde sosyalizmin güçlü kapitalist-emperyalist rakibi vardır; teoride ise dünya devrimi öngörüldüğünden böyle bir rakip yoktur.

20. yüzyılda iktidardaki sosyalizm önemli başka bir olguyu daha gösterdi: sosyalizm üretici güçleri kapitalizmden daha hızlı geliştiremez. Hızlı geliştirdiği dönemler olabilir ama bunu uzun vadede sürdürmez. Bunu 1970'li yıllarda kapitalizmin bilgisayarlaşma olarak bilinen üçüncü sanayi devrimini gerçekleştirmesi, sosyalizmin ise bu konuda geride kalması örneğinde gördük. Sosyalist ülkeler 1960'lı yıllardan beri “bilimsel teknolojik devrim” adını verdikleri gelişmenin farkındaydılar ama değişik komünist partilerin yöneticileri “kapitalizm üretici güçlerin geliştirilmesinde bizden ileri gidemez” anlayışında ısrar ettiler ve 20 yıl sonra da ne kadar geride kaldıklarını gördüler.

Sosyalist toplumun geleceği konusunda belirlemede bulunmamak gerekir. Sosyalist toplum kendi yasallıkları vardır ve bu toplum –marksist sosyalizm teorisindeki gibi- komünizmin ilk aşaması değildir.

Bu görüşü ilk olarak iktidardaki bir sosyalist partinin genel sekreterinin ortaya atması ilginçtir. Demokratik Almanya Cumhuriyeti Sosyalist Birlik Partisi Genel Sekreteri Walter Ulbricht, Kapital'in yayınlanmasının 100. yılında yaptığı konuşmada; sosyalist toplumun uzun sürecek ve ayrı yasallıkları olan bir toplum olduğunu belirtmiş (açık söylememiştir ama bunun anlamı sosyalist toplum, komünist toplumun ilk aşaması değildir demektir) ve marksizme karşı görüş savunduğu için SBKP'nin de müdahalesiyle genel sekreterlikten uzaklaştırılmıştı. (Bkz. **1989 Berlin Duvarı**)

Sosyalist toplum kapitalist dünya ile çevrili olarak uzun sürecektir, sürekli olarak geriletmeye ve yıkılmaya çalışılacaktır ve bu koşullarda ayakta kalıp varlığını sürdürmesi gerekir. Sosyalist toplum ya da toplumların nasıl gelişeceği güçlü kapitalist kesimin evrimine bağlıdır. Sosyalizmin bağımsız iç yasaları yoktur (marksist sosyalizmde ise vardır çünkü rakip yoktur). Sosyalist ülke(ler) kapitalist dünyanın gelişmesini etkiler ve onun tarafından da etkilenirler. (Bkz. **Geleceğe Dönüş**)

Yine önceki yazılarda Marx-Engels'in tanımladığı anlamda komünizmin insanlık için iyi sonuçları olmayacağını belirtmiştim. Bu tanıma göre komünizm; herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacı kadar ilkesini hayata geçirir.

İhtiyaç bitmez; hepsi karşılanırsa bile yerini başkaları alır. Bu bağlamda komünizm iyice gelişmiş bir tüketim toplumdur, bu ise iyice gelişmiş bir üretim toplumu gerekli kılar. Dünyanın kaynakları da bu derecede gelişmiş bir üretim toplumu kaldırmaz.

Marx-Engels döneminde kapitalizm dünya ölçüsünde az gelişmişti, şimdi ise çok farklı bir durumdayız. Bize **daha az tüketim** gereklidir. Kapitalist üretimin gittikçe artan bir bölümü gereksiz üretim ve tüketimdir. Sosyalizm insanının önemli özelliklerinden birisi de gerekli olmayı tüketmemeyi öğrenmek olmalıdır.

Zor iş tabii çünkü sosyalist bir ülkeyi kapitalist ülkelerin reklam bombardımanından korumak mümkün değildir.

20. yüzyılda bu durum en açık olarak DAC'de yaşanmıştır. Birleşmiş Milletler'in gelişme endeksine göre 1980'li yıllarda dünyanın 10. gelişmiş ülkesi sayılan DAC'de halk bununla değil, Federal Almanya'daki tüketim düzeyiyle ilgileniyordu. Bu nedenle orada çıkan yeni model bir otomobil DAC'de hemen talep üretti.

İktidardaki parti de sürekli olarak daha yüksek tüketimi hedeflediği için bu gelişme normaldi.

İnsanların kendilerini tüketim temelinde tanımlamaları, sürekli olarak daha yüksek tüketime yönelmeleri 20. yüzyıl kapitalizminde ve reel sosyalizmde yaklaşık aynıdır.

Sosyalizmde eğitimin temel motifi gereksiz tüketimden kaçınmak, insanın kendisini gereksiz tüketim temelinde tanımlamasını engellemek olmalıdır. Bunu yapabilmemiz için önce insanın geniş asgari ihtiyaçlarının karşılanması ve bunun üzerine çıkılabilmesi gerekir. Bu konuda şimdiden belirleme yapılamaz çünkü "geniş asgari ihtiyaç" dönemine göre değişir. Keza gereksiz tüketim de...

Eşitlikçi ve dayanışmacı bir toplumda büyük üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet tümüyle kaldırılmasa bile önemli oranda kısıtlanmak zorundadır. Başka türlü böyle bir topluma ulaşamazsınız.

Eşitlikçi toplum da herkesin özellikle gelir ve yaşama şartları konusunda eşit olduğu toplum değil, eşitsizliğin önemli oranda azaldığı toplum özelliğini taşıyacaktır.

Yazının çok uzamaması için iki bölüme ayırdım. Bu bölümü bitirirken Che'nin sosyalizmle ilgili önemli bir belirlemesini hatırlatmak isterim. Che sosyalizme olan ilgisinin esas olarak yeni insanda odaklaştığını, gelirdeki düzenlemenin kendisini ilgilendirmediğini belirtmişti.

Sosyalist toplum, kapitalist toplumdaki gelir eşitsizliğinin önemli oranda azaldığı toplumdur; bu olmadan olmaz. Bunun gerçekleşmesiyle de sosyalizmin yeni insanı ortaya çıkmaz; bunun için ek pratikler gereklidir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar önemlidir çünkü “sosyalizmde yeni insan” konusu, “hangi özellikleri taşıyan sosyalizmde yeni insan” sorusuyla doğrudan bağlantılıdır.

Sürecek...